

POVIJEST GRADNJE ĐAKOVAČKOGA SJEMENIŠTA

MARINA BAGARIĆ*
Muzej za umjetnost i obrt
Zagreb, Hrvatska

UDK 726.7:271.3
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: prosinac 2006.

Sažetak

Biskupsko sjemenište u Đakovu više je od jednoga stoljeća bilo smješteno u baroknoj zgradi negdašnjega franjevačkoga samostana. Godine 1908. arhitekt Josip Vancaš (Sopron, Mađarska, 1859. – Zagreb, 1932.) izradio je projekt opsežne adaptacije Sjemeništa, no 1911. odlučeno je izgraditi novu zgradu. Projekt novogradnje izradio je zagrebački arhitekt Dionis Sunko (Sisak, 1879. – Zagreb, 1935.). Sunko uspijeva funkcionalno povezati različite sadržaje života u Sjemeništu. U pojedinim prostornim rješenjima, ali primarno u oblikovanju pročelja i uređenju unutrašnjosti sjemeništa, arhitekt pokazuje izniman senzibilitet prema kontekstu. On uvažava lokalnu folklornu tradiciju, a – prema vlastitim riječima – susjedstvo biskupskoga dvora potaknulo ga je da u projektu koristi i elemente baroknoga oblikovnoga govora. U opremi enterijera i u detaljima na fasadi naći će se i secesijski i motivi bliski art décoovskom ekspresivnom stilskom izričaju. Takvo smjelo kombiniranje različitih stilskih elemenata jedinstveno je u hrvatskoj arhitekturi prvih desetljeća 20. stoljeća.

Ključne riječi: Đakovo, sjemenište, Ivan Krapac, Josip Vancaš, Dionis Sunko, neostilovi, secesija, art deco, folklorni motivi.

* Mr. sc. Marina Bagarić, Muzej za umjetnost i obrt / Museum of Arts and Crafts, Trg maršala Tita 10, 10000 Zagreb, Hrvatska/Croatia.

Uvod*

Do 1912. godine đakovačko je Sjemenište bilo smješteno u zgradi bivšega franjevačkoga samostana, izgrađenoj sredinom 18. stoljeća na južnoj strani današnjega Strossmayerova trga. Zabilježena je rana povijest Sjemeništa:¹ biskup Matej Franjo Krtica namjeravao je zgradu za 24 pitomca izgraditi neposredno uz biskupski dvor, za gradnju su iskopani i temelji, no lokacija se pokazala neprikladnom. Nakon Krtičine smrti brigu o smještanju Sjemeništa preuzima budući biskup, a tadašnji vranski prior Antun Mandić, koji u vrlo kratkom roku nalazi prihvatljivo rješenje. Đakovački franjevci preselit će u samostan u Slavonskom Brodu, a njihova će zgrada biti prilagođena potrebama Sjemeništa. Adaptacije franjevačkoga samostana – izvješćuje povjesničar Sjemeništa Matija Pavić – vodi u jesen 1806. »vještak arhitekt iz Vinkovaca«, koji u Đakovo dolazi s Antunom Mandićem. Zgrada samostana preuređuje se u roku od svega dva mjeseca za 32 klerika. U zgradi su, osim soba pitomaca i učionica, uređeni stanovi vicerektora, prefekta, *spirituala* i profesora, muzej, knjižnica, refektorij i soba za bolesne pitomce.

U sljedećim će godinama zgrada Sjemeništa doživjeti nužne pregradnje i popravke: za vrijeme biskupa Mirka Karla Raffaya izvedena je »u pravcu jugoistočnom« jednokatna dogradnja namijenjena smještanju umirovljenih svećenika.² Biskup Strossmayer također inicira nekoliko adaptacija zgrade Sjemeništa, među kojima je najvažnija dogradnja kata na prigradenom jugoistočnom krilu 1893. godine.³ Uz podatke koje iznose povjesničari Đakova i kroničari Sjemeništa, najvredniji izvor informacija o samoj zgradi su nacrti koje 1908., uz prijedlog opsežne obnove, izrađuje arhitekt Josip Vancaš. Iz tih nacrti koji se danas čuvaju u arhivi Sjemeništa, moguće je rekonstruirati unutrašnje uređenje zgrade i izgled pročelja te determinirati Vancaševe prijedloge adaptacije eksterijera i enterijera. Značajan izvor pri proučavanju stare zgrade sjemeništa su i razglednice i fotografije s kraja 19. i početka 20. stoljeća.⁴

* Integralna verzija teksta pod naslovom »Zgrada đakovačkog Sjemeništa i njezini graditelji (1908.-1914.)« objavljena je u časopisu *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 31 (2007.), str. 241.-256.

¹ Usp. Matija PAVIĆ, Biskupijsko sjemenište u Djakovu (1806.–1906.), u: *Glasnik biskupija bosanske i srijemske* 10 i 11 (1906.); Željko LEKŠIĆ, Strossmayerov trg – stara jezgra Đakova, u: *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 6. (2003.), 125.–129.

² Usp. Matija PAVIĆ, Biskupijsko sjemenište u Djakovu (1806.–1906.), u: *Glasnik biskupija bosanske i srijemske* 22 (1906.), str. 176.

³ Usp. Željko LEKŠIĆ, *Nav. dj.*, str. 127.

⁴ Na uvidu u stare razglednice i fotografije Đakova zahvaljujem mons. mr. Josipu Bernatoviću, rektoru Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu, mr. sc. Borislavu Bijeliću, ravnatelju Muzeja Đakovštine, prof. Gr-

1. Vancašev projekt obnove Sjemeništa (1908.)

Arhitekt Josip Vancaš (Sopron, 1859. – Zagreb, 1932.) školovao se u Beču na *Politehnici* (K. K. Technische Hochschule) i Umjetničkoj akademiji (klasa Friedricha von Schmidta, 1882/83.).⁵ U njegovoj je arhitektonskoj biografiji važna i bečka suradnja s hiperproduktivnim arhitektonskim ateljeom Ferdinanda Fellnera i Hermanna Helmera. U kontekstu Vancaševa đakovačkoga angažmana potrebno je podsjetiti na radove njegova učitelja Friedricha von Schmidta u Hrvatskoj: prvi Schmidtov angažman bio je dovršetak đakovačke katedrale, što mu ga 1870. povjerava biskup Strossmayer, a zatim slijede zagrebački projekti – obnova crkve Sv. Marka (1875.) i gradnja palače JAZU (1877. – 1879.).

U karijeri Josipa Vancaša ključnu je ulogu imao, poznato je, projekt sarajevske katedrale (1883/84. – 1889.), koji Vancaš »dobiva« upravo od Friedricha Schmidta. Katedrala u Sarajevu prva je u nizu od 70 crkava koliko će ih Vancaš projektirati tijekom svojega dugoga i iznimno plodnoga arhitektonskog vijeka. Uspjehu u gradnji crkvenih objekata za Vrhbosansku nadbiskupiju i vrlo izvjesnoj Schmidtovoj preporuci treba pripisati ranije Vancaševe angažmane u Đakovu: biskup Strossmayer, primjerice, zapošljava Vancaša i na projektu rekonstrukcije krovništva đakovačke katedrale.⁶ Osim buduće stalne Vancaševe prisutnosti u Đakovu i Osijeku, gdje u posljednjim desetljećima 19. i na početku 20. stoljeća gradi i obnavlja nekoliko sakralnih i profanih objekata, arhitekta su za pregradnje đakovačkoga Sjemeništa sasvim sigurno preporučili radovi na nizu istovrsnih objekata.⁷

guru Marku Ivankoviću, višem kustosu Muzeja Slavonije u Osijeku i arhitektu i povjesničaru arhitekture Aleksanderu Laslu, savjetniku Gradskoga ureda za strategijsko planiranje i razvoj Grada u Zagrebu.

⁵ Biografski podaci o Josipu Vancašu, osim gdje je drukčije navedeno, preuzeti su iz: R., Josip Vancaš, u: *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. 2, Zagreb, 1995., str. 400.–401.; Jela BOŽIĆ, *Arhitekt Josip pl. Vancaš. Značaj i doprinos arhitekturi Sarajeva u periodu austrougarske uprave*, rukopis doktorske disertacije, Univerzitet u Sarajevu – Arhitektonski fakultet, Sarajevo, 1989.

⁶ Usp. Jela BOŽIĆ, *Nav. dj.*, str. 41.

⁷ Značajniji Vancaševi objekti su kuća Neumann (1894.) i kuća grofova Normann von Ehrenfels (1896.) u Osijeku, kapela na groblju (1900.) i zgrada Općinskoga poglavarstva (1901.) u Đakovu te obnova crkve u Dragotinu kod Đakova (1899.). Vancaš je sudjelovao i na natječaju za gradnju župne crkve Sv. Petra i Pavla u Osijeku (1893.), a u prvom desetljeću 20. stoljeća član je ocjenjivačkih sudova na natječajima za gradnju Gradske vijećnice, Kazališta i Prve hrvatske štedionice u Osijeku. Usp. Jela BOŽIĆ, *Nav. dj.*, str. 41.; Grgur Marko IVANKOVIĆ, *Historicistička arhitektura u Slavoniji*, u: *Historicism u Hrvatskoj* (katalog izložbe), Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 2000., str. 186.–193., 539., 541.; Grgur Marko IVANKOVIĆ, *Arhitektura secesije u Đakovu*, u: *Zbornik Muzeja Đakovštine* 1 (2001.), str. 159; Dragan

Sjemenište Vrhbosanske nadbiskupije, s crkvom Sv. Ćirila i Metoda u Sarajevu, Vancaš projektira i gradi između 1891. i 1896. Slijedi projekt obnove dubrovačkoga Biskupskoga sjemeništa 1897., a kad 1898. biskup Strossmayer namjerava osnovati dječjačko sjemenište u Osijeku, »pregradnju dotičnih kuća u tu svrhu povjerio (je) arhitektu Josipu Vancašu iz Sarajeva«. ⁸ U Šent Vidu kod Ljubljane prema Vancaševu je projektu između 1900. i 1905. izgrađeno Biskupsko sjemenište s gimnazijom i konviktom, monumentalni kompleks za 600 korisnika – svećenika, redovnica i đaka, u ono vrijeme »najveći i najmoderniji zavod te vrste u cijeloj Monarhiji«, o kojem je pisano i u prestižnim arhitektonskim revijama. ⁹ S takvim iskustvom pristupio je krajem 1908. godine arhitekt Josip Vancaš projektu pregradnje đakovačkoga Sjemeništa. (sl. 1)

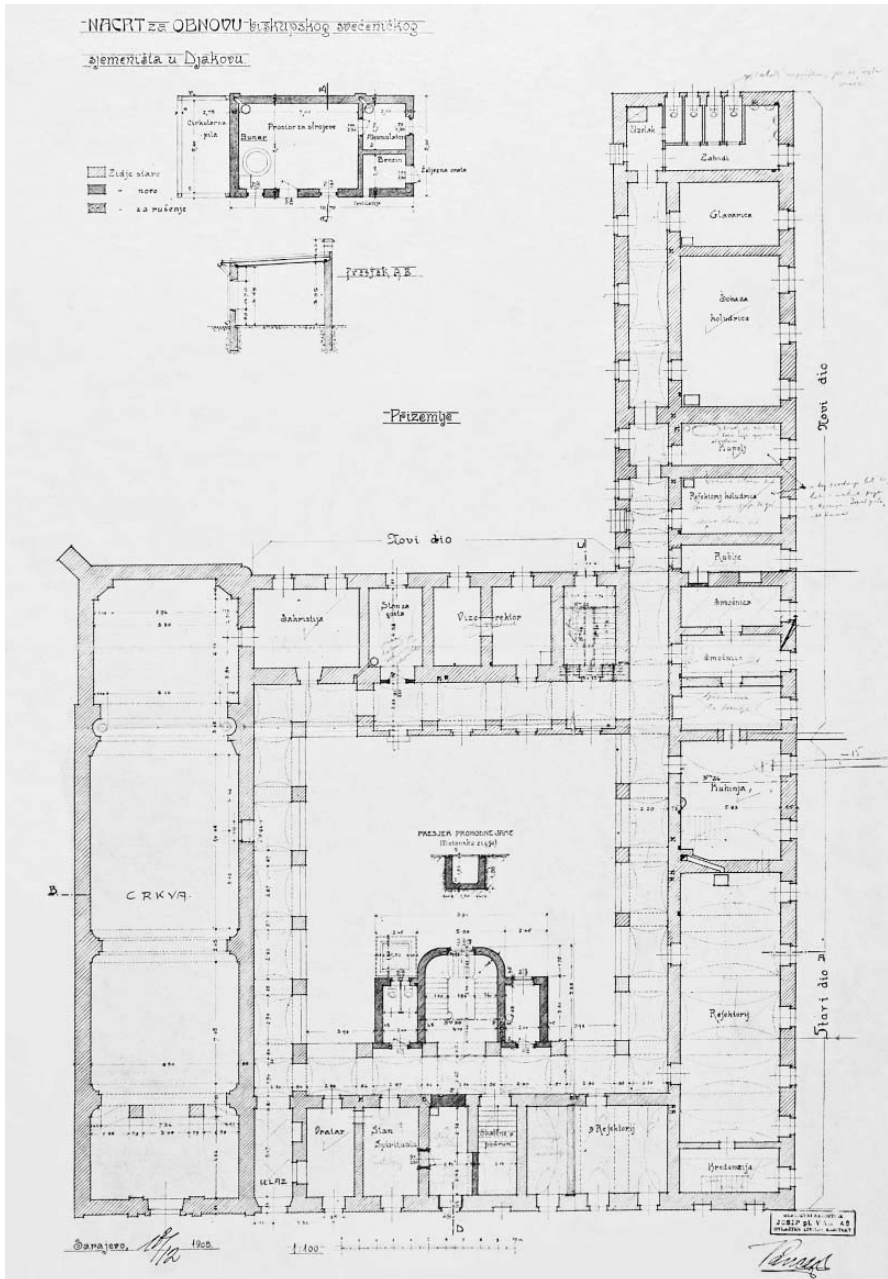
Vancašev projekt preuređenja udovoljio je urgentnim potrebama za poboljšanjem kvalitete života u Sjemeništu i zahtjevu da pod jednim krovom stanuju rektor i profesori, a dobiven je i prostor za smještaj drugih sadržaja nužnih za odvijanje sjemenišnoga života. Dogradnje katova omogućile su logičan raspored prostorija vrlo različitih namjena smještenih pod krov jedne zgrade: prvi je kat primarno namijenjen stanovanju – tu su projektirane spavaonice klerika i stanovi profesora, dok je drugi kat rezerviran za obrazovanje (predavaonice, učionice) i slobodno vrijeme te redakciju časopisa. Te dogradnje inicirale su, logično, i novi projekt sjevernoga i istočnog pročelja zgrade /sl. 2–4/.

Fasadni plašt određen je postojećim rješenjem dvokatnog dograđenoga istočnoga krila; taj nepretenciozni klasicizam Vancaš preuzima i provodi na svojim planiranim dogradnjama. Na glavnom pročelju arhitekt povećava glavni ulaz i mijenja, pojednostavljuje njegov oblik. Kontrast jednostavnom fasadnom plaštu krila zgrade rješenje je pročelja sjemenišne crkve i dodanoga ugaonoga erкера. Pročelje stare barokne crkve Vancaš – zbog dogradnje kata na glavnome krilu – mora povisiti. To mu je povod da cijelo pročelje energično »re–barokizira«, slijedeći ipak postojeće elemente oblikovanja: tripartitnu podjelu donje zone pročelja, atiku s valovitim suženjem bočnih stranica koje su zaključene

DAMJANOVIĆ, Sakralna arhitektura Đakovačke i Srijemske biskupije u vrijeme biskupa Josipa Jurja Strossmayera (1-5), u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 4 – 6 (2005.), str. 345., 542.

⁸ Podatak o projektu za dubrovačko Sjemenište preuzet je iz popisa nacrtā što se danas čuvaju u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu. Usp. Kamilu DOČKAL, Zbirka građevnih nacrtā u zagrebačkom Dijecezanskom muzeju, u: *Vijesti društva muzejsko–konzervatorskih radnika NR Hrvatske* 5 (1956.), str. 24. Podaci o dječjačkom sjemeništu u Osijeku: *Narodne novine* 8. 7. 1898.; Ive MAŽURAN, *Grad i tvrđava Osijek*, Osijek, 2000., str. 121.

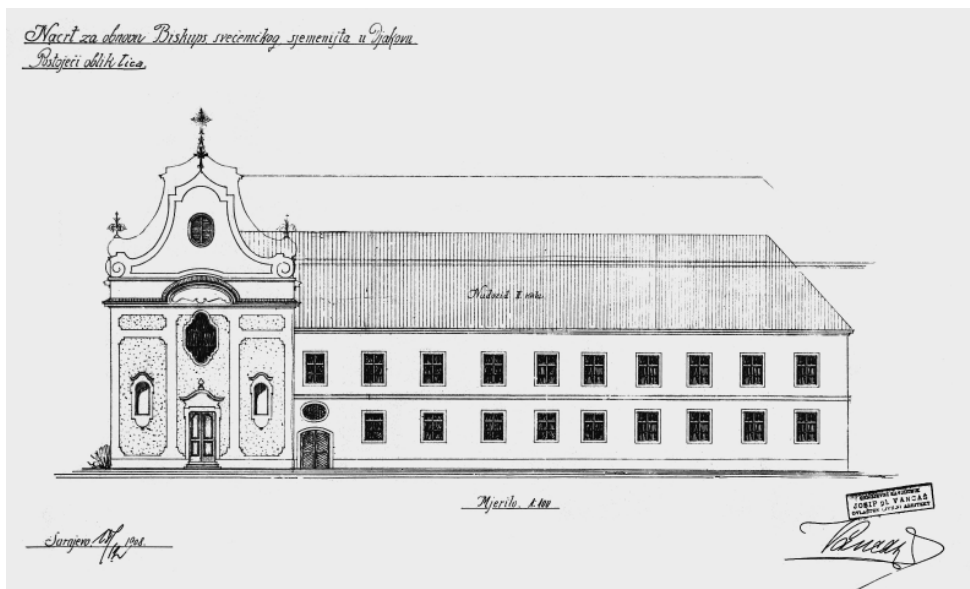
⁹ Usp. Jela BOŽIĆ, *Nav. dj.*, str. 42.–44.

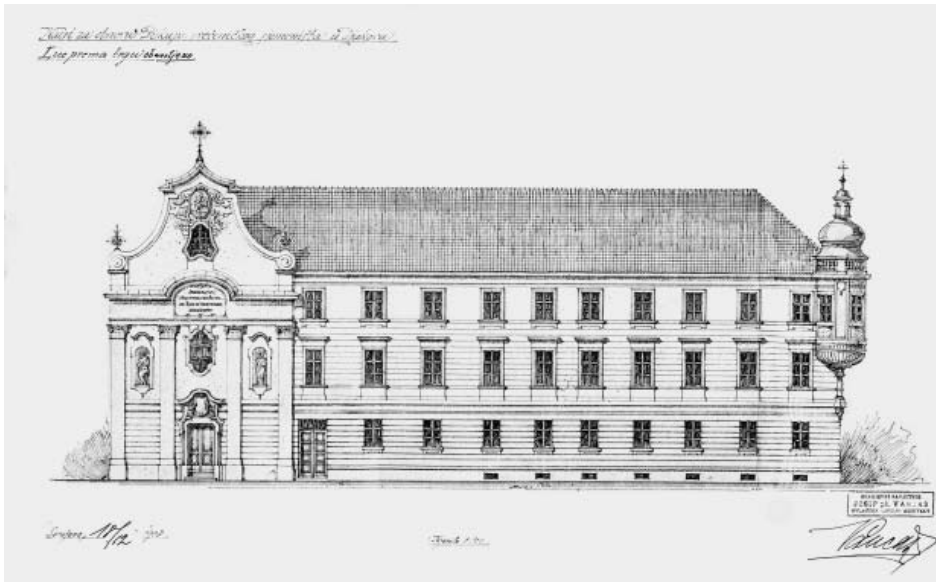
(sl. 1) - Josip Vancaš, projekt adaptacije Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1908., tlocrt prizemlja /neizvedeno/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

(sl. 2a) - Glavno pročelje i crkva staroga sjemeništa u Đakovu, fotografija
(Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

(sl. 2b) Josip Vancaš, nacrt glavnoga pročelja i crkve staroga sjemeništa u Đakovu
(Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

(sl. 3) - Josip Vancaš, projekt adaptacije glavnoga pročelja Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1908. /neizvedeno/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

(sl. 4) - Novi i stari dio istočnoga krila Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, razglednica, (Muzej Đakovštine, Đakovo)

položenim volutama, prozore i niše. Svi ti elementi dobivaju, međutim, novu raskošnu interpretaciju: od samoga ulaza u crkvu do zabata bogato ukrašenoga ovalnim reljefom Bogorodice s djetetom. Oko ovala su također reljefni oblaci, a ispod je prozor lomljenoga okvira. U dotad prazne niše Vančaš namjerava smjestiti kipove, a plitki okviri kojima je u polja podijeljena donja zona crkvenoga pročelja bit će zamijenjeni pilastrima. Kao protutežu tako zamišljenom pročelju crkve, Vančaš projektira na sjeveroistočnom uglu Sjemeništa erker u visini drugoga kata zgrade. Erker je ukrašen elementima baroknoga dekorativnoga vokabulara i, osim kompozicijske, nema nikakvu praktičnu funkciju.

Pet mjeseci nakon izrade Vančaševa projekta adaptacije đakovačkoga Sjemeništa, Povjerenstvo, koje čine izaslanici Zemaljske vlade i Vladina Građevnoga odsjeka te predstavnici Prečasnoga kapitularnoga vikarijata, obilazi zgradu Sjemeništa i proučava Vančašev prijedlog obnove.¹⁰ Zbog iznimno lošeg stanja zgrade i njezinih postojećih instalacija, Povjerenstvo je sklono izgradnji sasvim nove sjemenišne zgrade, premda, uz neke primjedbe, pozitivno ocjenjuje i Vančašev projekt. Na temelju toga »povjerenstvenoga izvida« Odjel za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade predlaže Kapitularnom vikarijatu odlaganje realizacije Vančaševa projekta zbog dvije nove ideje: gradnje »čitavoga novoga sjemeništa, koje bi u svakom pogledu odgovaralo modernom zavodu za odgoj svećeničkog podmlatka« ili pak zbog mogućnosti »centralizacije diecezanskih sjemeništa u zagrebačkom nadbiskupskom sjemeništu.«¹¹

2. Gradnja nove sjemenišne zgrade i angažman arhitekta Dionisa Sunka

U arhivi Sjemeništa nema dokumenata koji bi otkrivali što se događalo do jeseni 1911. godine, kad nastaju prvi projekti novogradnje Sjemeništa, s potpisom arhitekta Dionisa Sunka. Dragocjeni su podaci iz »Glasnika biskupija bosanske i srijemske«: u proljeće 1911. biskup Ivan Krapac poziva iz Zagreba Dionisa Sunka »da pregleda sadanju sjem. zgradu, te da preuzme brigu za nacrt glede obnove sadanjega ili gradnje novog sjemeništa.«¹² Sunko dolazi u Đakovo 7. srpnja 1911.,

¹⁰Usp. *Zapisnik sastavljen dne 22. svibnja 1909. u zgradi biskupskog sjemeništa u Đakovu*, u: Arhiv Bogoslovnog sjemeništa, Đakovo

¹¹*Kr. hrvatsko-slavonska zemaljska vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu – Prečasnomo kapitularnom vikarijatu biskupije đakovačke. Predmet: Đakovo, popravak i proširenje bisk. sjemeništa, Zagreb, 25. 7. 1909.*, u: Arhiv Bogoslovnog sjemeništa, Đakovo.

¹²Gradnja novog sjemeništa, u: *Glasnik biskupija bosanske i srijemske* 29 (1911.), str. 155.–156.

a već isti dan biskup Krapac s vijećem kanonika i profesora definitivno odlučuje graditi novu zgradu sjemeništa i Sunka zapošljava na izradi nacрта.

S velikom sigurnošću može se pretpostaviti da je Dionisa Sunka (Sisak, 1879. – Zagreb, 1935.) biskupu Krapcu preporučio Josip Vancaš, prepuštajući mlađem kolegi projekt sjemeništa onako kako je njemu Friedrich Schmidt prepustio gradnju sarajevske prvostolnice. Vancaš je u to vrijeme angažiran na velikim projektima u Sarajevu: završava gradnju crkve Kraljice Svete Krunice i projektira franjevačku crkvu Sv. Ante Padovanskog, a nakon višegodišnjih komplikacija počinje gradnja jednoga od najznačajnijih Vancaševih objekata – zgrade Vojne pošte i brzojava na Appelovu keju. Godine 1911. Vancaš gradi i župne crkve u Svilaju, Olovu, Odžaku, Vidovicama i Morančanima.¹³ Osim toga, Vancaš je već tada vjerojatno računao i na angažman pri gradnji spominjanoga centralnoga nadbiskupijskog sjemeništa u Zagrebu – velikoga kompleksa čiji projekt i izrađuje 1915. godine.¹⁴ U Sunkove se sposobnosti Vancaš do 1911. imao priliku uvjeriti: on sudjeluje u radu ocjenjivačkih sudova koji Sunku dodjeljuju nagrade i realizacije (natječaj za regulaciju zagrebačkoga Kaptola 1908., koji – što nije nevažno – *juryra* i biskup Krapac; natječaj za gradnju Prve hrvatske štedionice u Osijeku 1909.). Dokaz o Vancaševoj sklonosti Sunku je i prepuštanje projekta zgrade *Napretkova* Zakladnoga doma u Sarajevu iste te 1911. godine.

U Sunkovu đakovačkom angažmanu nije isključen ni zagovor dr. Ise Kršnjavog, negdašnjega predstojnika Vladina Odjela za bogoštovlje i nastavu, koji, i nakon službenoga umirovljenja, u istom Odjelu ima važnu savjetodavnu funkciju. Kršnjavi je također dobro poznao Sunkov rad: na njegovu intervenciju Sunko se u ljeto 1909. uključuje u veliki projekt gradnje Zemaljske bolnice na Šalati. Iste godine ocjenjivački sud, u kojem je i Kršnjavi, dodjeljuje Sunku drugu nagradu na natječaju za gradnju crkve Sv. Blaža u Zagrebu.¹⁵ Iso Kršnjavi prisustvuje i prezentaciji Sunkova projekta gradnje đakovačkoga sjemeništa, koju u ožujku 1912. pri Zemaljskoj vladi organizira biskup Krapac.¹⁶

¹³ Usp. Jela BOŽIĆ, *Nav. dj.*, str. 38., 171.–172., 200.

¹⁴ Usp. *Jutarnji list*, 27. 8. 1915. Vancaševi nacrti zagrebačkoga Nadbiskupijskoga sjemeništa iz 1915. čuvaju se u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu.

¹⁵ Usp. Marina BAGARIĆ, *Arhitekt Ignjat Fischer: zdravstveni i školski objekti*, rukopis magistarskoga rada, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2006., str. 62. U trenutku zastoja radova na crkvi Sv. Blaža 1912. godine upravo će Kršnjavi predložiti Sunka za novog nadzornika radova (prema nacrtima prvonagrađenoga Viktora Kovačića). Usp. Zlatko JURIĆ, *Crkva sv. Blaža u Zagrebu*, u: M. BEGOVIĆ (ur.), *Arhitekt Viktor Kovačić – Život i djelo*, Zagreb, 2003., str. 174.

¹⁶ Usp. Gradnja đakovačkog sjemeništa, u: *Djakovština*, 7. 3. 1912.

Arhitekt Dionis Sunko školovan je na Graditeljskoj školi u Zagrebu, a potom na uglednoj Visokoj tehničkoj školi u Karlsruheu.¹⁷ Diplomom stječe 1902. godine, a do 1909., kad se definitivno vraća u Hrvatsku, zabilježeni su njegovi angažmani u Zemaljskoj građevnoj upravi u Karlsruheu, ateljeu Gustava Schnecka u Quedlinburgu i ateljeu *Raabe & Wöhlecke* u Hamburgu. Do 1911. Sunko u svojoj arhitektonskoj biografiji ima niz značajnih projekata (natječajnih i realiziranih) u Zagrebu i *pokrajini*, a u vrijeme rada na projektu đakovačkoga sjemeništa projektira ili gradi i sljedeće objekte: Gradsku plinaru (1910. – 1912.), Dječji dom sekcije *Za našu djecu* društva *Udruge učiteljica* (1911.), natječaj za proširenje arkada na Mirogoju (1911.), stambene zgrade Strižić (1912.) – u Zagrebu, u Sarajevu Napretkov zakladni dom (1911.), Sokolski dom u Bjelovaru (1912.), (nerealizirani) projekt obnove crkve Sv. Križa u Križevcima (1911.).

Nije na odmet spomenuti i projekte koje Dionis Sunko izvodi u Osijeku prije ili poslije gradnje đakovačkoga Sjemeništa. Nakon povratka u Hrvatsku prva Sunkova veća gradnja je zgrada Prve hrvatske štedionice (1909./10.) na uglu današnjega Starčevićeva trga i Kapucinske ulice. U Europskoj aveniji, prema Sunkovom projektu, stambeno-poslovnu dvokatnicu 1914/15. gradi osječki liječnik dr. Branislav Grčić, a 1923. u Donjem gradu izgrađeno je kino *Slavija*. Za arhitektonsku biografiju važan je i podatak da će se Sunko temi sjemeništa vratiti još jednom – uz potporu Josipa Vancaša on 1925. projektira i novo nadbiskupsko sjemenište na zagrebačkoj Šalati. Ta će gradnja, međutim, uz arbitražu uvaženoga arhitekta Josipa Plečnika, biti povjerena mlađem arhitektu Jurju Neidhardt.¹⁸

2.1. Prvi Sunkov projekt za zgradu sjemeništa (1911.)

Prvu varijantu projekta sjemeništa u Đakovu arhitekt Dionis Sunko izrađuje u rujnu 1911. godine. Zgrada novoga sjemeništa bit će smještena na mjestu staroga (čije će rušenje početi u proljeće 1912.), ali, poštujući građevni pravac regulatorne osnove, zadan položajem katedrale i biskupskoga dvora,

¹⁷ Biografske podatke o arhitektu Dionisu Sunku vidi u: Josip VANCAŠ, *Dionis Sunko*, Verlag »Meister der Baukunst« AG, Genève, 1930.; Aleksander LASLO, Dionis Sunko, u: *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. 2, Zagreb, 1995., str. 293.–294.; Marina BAGARIĆ, Arhitekt Dionis Sunko i sarajevska Napretkova palača, u: *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 26 (2002.), str. 160.–170.

¹⁸ Usp. *Izveštaj gradnje dječakog sjemeništa*, u: Nadbiskupski arhiv Zagreb, NDS, skupina V., Nadbiskupsko dječako sjemenište.

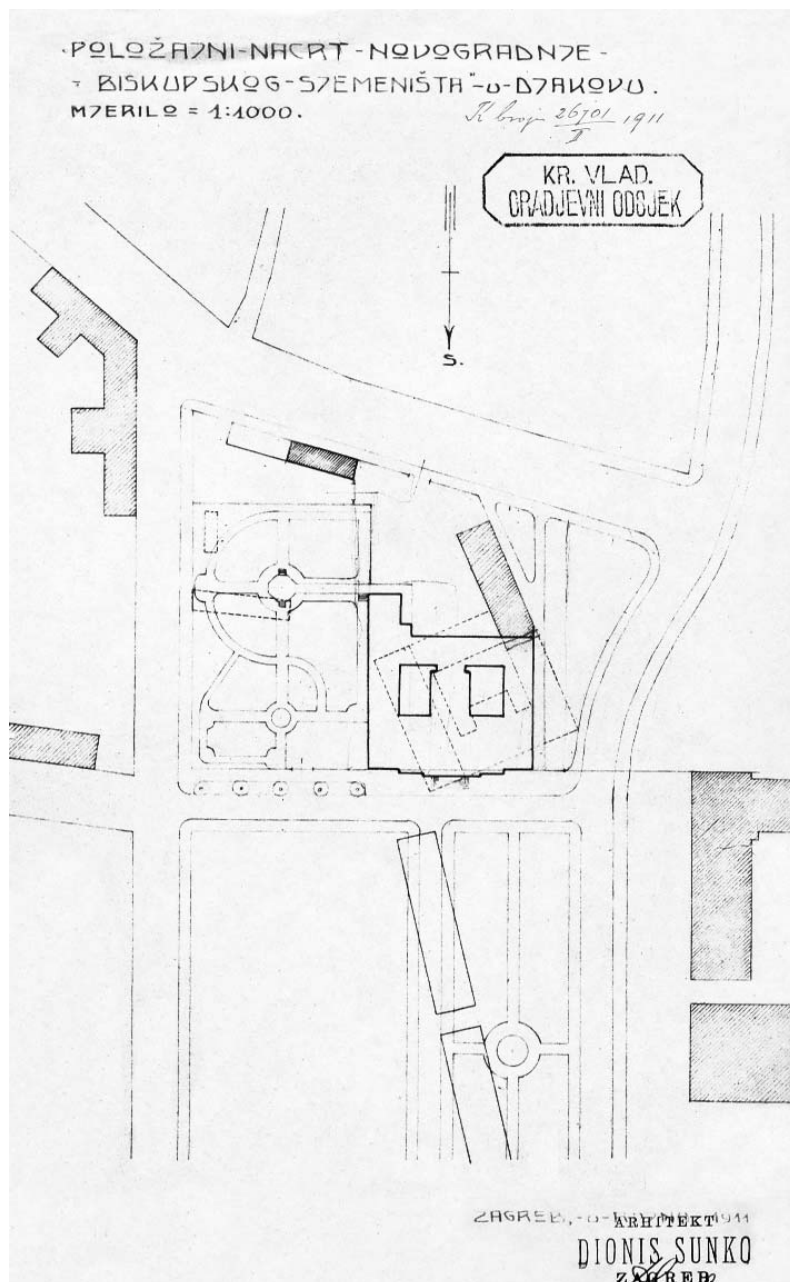
»zarotirana« je prema zapadu, tako da će linija glavnoga pročelja sjemeništa biti okomita na liniju biskupskoga dvora /sl. 5/. Zanimljivo je da ova prva varijanta projekta podrazumijeva zadržavanje relativno nedavno obnovljene Raffayeve dogradnje istočnoga krila staroga sjemeništa, koja će biti spojena s novom zgradom.

Prostor za boravak i obrazovanje 40 klerika i 30 gimnazijalaca, sedam profesorskih stanova, stanove rektora i *spirituala*, stanove časnih sestara i posluge Sunko organizira u gotovo kvadratnoj dvokatnici s unutrašnjim dvorištem, čiju simetriju, osim spomenutog priključenog staroga krila, narušava kratki produžetak na zapadnome krilu. U unutrašnjem dvorištu, u visini jednoga kata, bit će smještena sjemenišna kapela. Iz tlocrta podruma, prizemlja i katova iščitava se sljedeći raspored prostorija: u podrumu arhitekt predviđa smještaj servisnih prostorija (kuhinja i praonica s pratećim prostorijama, ložionica sa skladištem goriva i stanom za ložioničara). Velik dio prizemlja zgrade rezerviran je za stanove *spirituala*, vicerektora i smještaj gostiju; u zapadnom krilu smještene su, točno nad kuhinjskim prostorijama, blagovaonice đaka i profesora /sl. 6/.

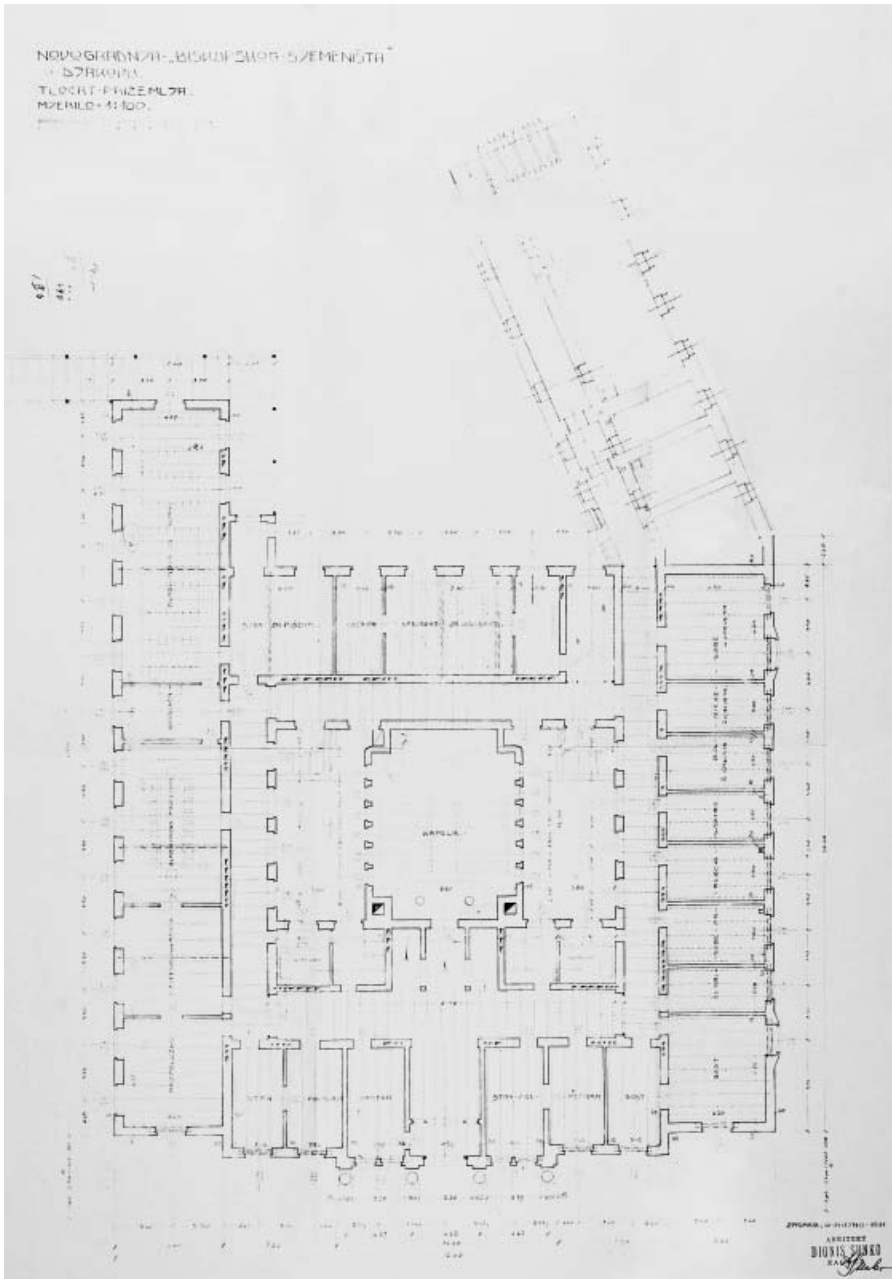
U prizemlju, iza glavnoga trokrakoga stubišta, ulazi se u sjemenišnu kapelu. Prvi kat zgrade namijenjen je primarno edukaciji: tu su četiri predavaonice, četiri učionice (tzv. »muzeji«), soba za glazbu, knjižnica, soba za sjednice, rektorov stan, a u sjevernom krilu, iznad glavnoga ulaza, u visini dvije etaže smještena je svečana dvorana. Za đачke spavaonice s 19, odnosno 25 kreveta, određeno je zapadno i južno krilo drugoga kata, a profesorski su stanovi u dijelu sjevernoga i u istočnome krilu.

Iz tlocrta se otkrivaju neke sličnosti Sunkova projekta s rasporedom u starom sjemeništu i Vancaševim projektom njegove adaptacije. Kao memoriju samostanskoga klaustara, i Sunko projektira unutrašnje dvorište u koje, međutim, smješta kapelu. Takav smještaj kapele uvjetovan je potrebom za većim prostorom za boravak i edukaciju sjemeništaraca, kojima su onda iz funkcionalnih i higijenskih razloga namijenjena krila zgrade. Kao i u starijoj zgradi, uokolo sjemenišnoga dvorišta vode hodnici, no oni su na svim etažama zatvoreni. Podudaran je i smještaj stubišta.

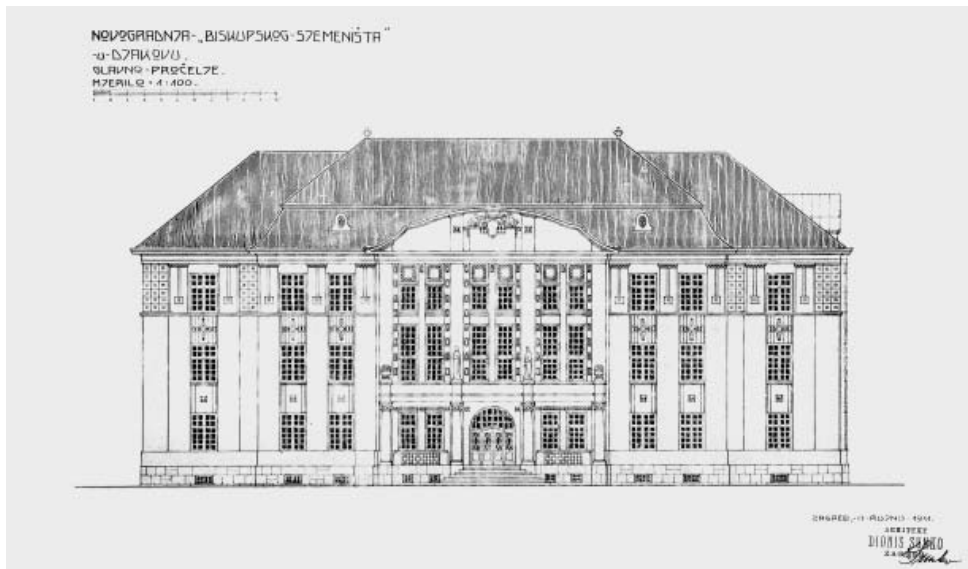
U prvoj varijanti projekta zgrade sjemeništa posebno je zanimljivo Sunkovo rješenje pročelja /sl. 7/. Glavno pročelje Sjemeništa, sa svojim velikim prozorima i stupnjevanim rizalitima, ukrašeno je za Sunka uobičajenim aplikacijama od umjetnoga kamena, a iz troškovnika se doznaje da arhitekt planira pročelja

(sl. 5) - Dionis Sunko, položajni nacrt Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1911.
/prva varijanta/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

(sl. 6) - Dionis Sunko, tlocrt prizemlja Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1911.
/prva varijanta/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

(sl. 7) - Dionis Sunko, nacrt glavnoga pročelja Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1911. /prva varijanta/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

ukrasiti i višebojnim staklenim mozaicima.¹⁹ Osobito je raskošno zamišljen središnji rizalit s glavnim ulazom: do ulaznoga trijema sa stupovima i ogradom vodi široko stubište, stupovi trijema nose uski balkon na prvom katu, balkonsku ogradu krasi kipovi svetaca i ukrasne vaze, četverokrilna ulazna vrata s brušenim staklima imaju polukružni završetak. Iza udvojenih prozora prvoga i drugoga kata nalazi se svečana dvorana – ukrasi oko prozora i balkon sugeriraju posebnu namjenu prostorije. Kompozicija završava borrominijevskim zabatom, u čijem će središtu biti biskupski grb. Ovako projektirano pročelje sjemeništa zasjenilo bi, sasvim sigurno, i susjedni biskupski dvor i skromne barokne kurije na zapadnoj strani trga. Novi, znatno modificirani projekt sjemeništa, nastao u svibnju i lipnju 1912., donosi i jednostavnije rješenje fasadnoga plašta, o kome će još biti riječi.

¹⁹ Arhitektonsku plastiku na Sunkovim zgradama gotovo redovito izvodi njegov brat **Emerik Imbro Sunko**. Imbro Sunko rođen je 1882. godine; na Višoj umjetničkoj školi u Zagrebu pohađao je kiparski odjel u klasi Roberta Frangeša Mihanovića i Rudolfa Valdeca. Osim na objektima Dionisa Sunka (Prva hrvatska štedionica u Osijeku, Sokolski dom u Bjelovaru, Napretkov zakladni dom u Sarajevu, pročelje prijamne zgrade Zemaljske bolnice na zagrebačkoj Šalati, Bogoslovno sjemenište u Đakovu, itd), izveo je i dio ukrasa enterijera Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (arh. Rudolf Lubynski, 1910.–1913.) te ukrase enterijera kina Balkan Palace u Zagrebu (arh. Srećko Florschütz, 1924.). Usp. Marina BAGARIĆ, *Arhitekt Ignjat Fischer: zdravstveni i školski objekti*, str. 66.

2.2. Drugi projekt iz 1912. godine

Druga varijanta projekta, po kojoj je Sjemenište, uz manja odstupanja, konačno i izgrađeno, nastaje nakon donošenja odluke o rušenju Raffayeve istočnoga krila.²⁰ Taj potez dopušta sad izmjenu dimenzija zgrade i novi smještaj sjemenišne kapele unutar dvoetažne građevine adirane južnom krilu. Sam molitveni prostor nalazit će se na prvom katu te prigradnje, a ispod kapele bit će đaćka blagovaonica. Događivanje kapele i refektorija pokazalo se uspješnim rješenjem: Sunko ga ubrzo ponavlja na tipološki sličnom projektu – zgradi Napretkova srednjoškolskoga đaćkoga konvikta u Sarajevu, projektiranoj krajem 1913. i početkom 1914. godine.²¹

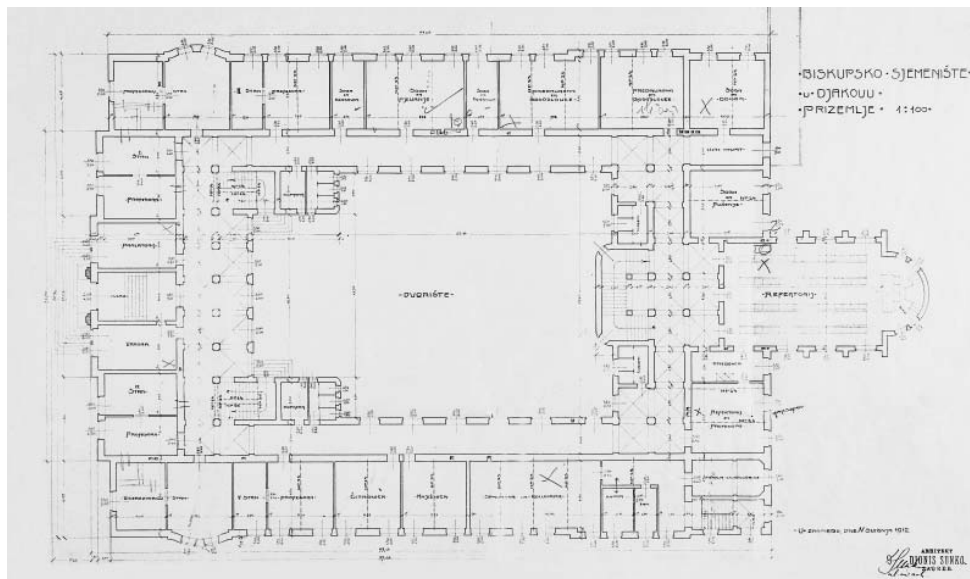
Zgrada sjemeništa je prema novom projektu duža za oko 19 metara (ne računajući južnu prigradnju). U podrumu su isti sadržaji kao i u prvoj varijanti projekta, uz dodane prostorije »kupke za klerike i licejce« i garderobe. Tlocrti prizemlja i prvoga kata otkrivaju novo rješenje stubišta, koje omogućava drukčiji tretman ulaznoga prostora i prostora pred svečanom dvoranom, odnosno pred refektorijem i kapelom na suprotnoj strani zgrade /sl. 8 i 9/. Sunko u drugom projektu na krajevima hodnika uz sjeverno krilo projektira po jednu vertikalnu komunikaciju iza koje su sanitarne prostorije i s čijeg se odmorišta izlazi u unutrašnje dvorište. Takvim rasporedom stubišta dobiven je znatno veći prostor u koji se dolazi iz vestibula. Važnost ulaznoga prostora za posjetitelja dvostruko je istaknuta: arhitektonski – stupovima i travejima s križnim svodom, a simbolički – smještajem Kristova kipa s natpisom »Venite ad me omnes«.²²

Uz suprotno, južno, krilo ispred prigradnje s kapelom smještena je druga novoprojektirana vertikalna komunikacija – prostrano trokrako stubište koje »izlazi« u dvorište. Prostor između stubišta i refektorija u prizemlju podijeljen

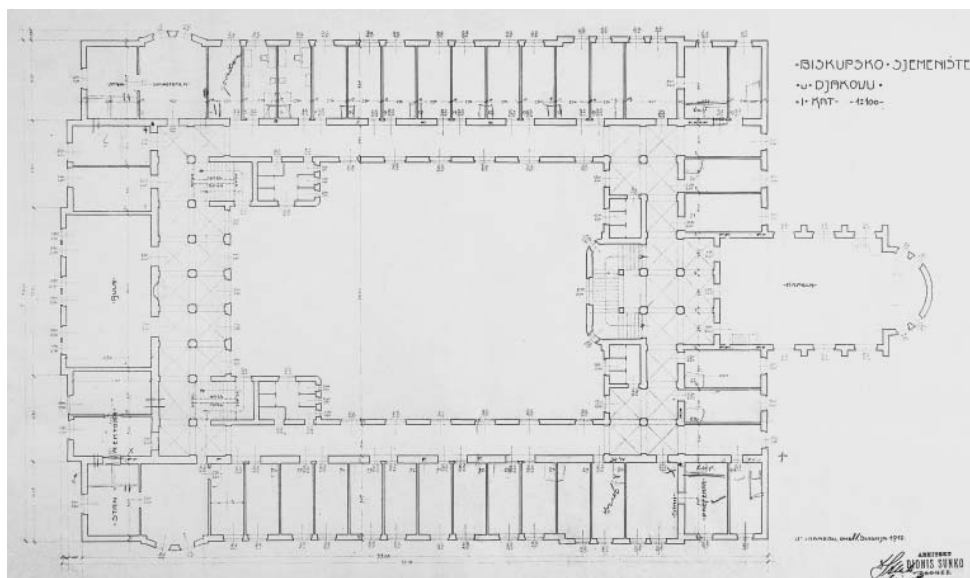
²⁰ Sunkovi su prvi nacrti vjerojatno bili pažljivo analizirani krajem 1911. i zimi 1912. godine, nakon čega je odlučeno srušiti i nedavno obnovljeno novije krilo zgrade te zatražiti prilagodbu projekta novonastalom stanju. U studenom 1911. biskup Krapac odlazi u Beč, gdje s papinskim nuncijem *konferira* o gradnji sjemeništa. »Glasnik« izvješćuje da rušenje crkve počinje početkom travnja 1912., a nakon najstarijega dijela sjemeništa, rušit će se i Raffayevo dograđeno krilo zgrade. Usp. Osobna vijest, u: *Djakovština*, 30. 11. 1911.; Biskupijsko sjemenište u Đakovu, u: *Glasnik biskupija bosanske i srijemske* 40 (1912.), str. 58.

²¹ Prigradnja Napretkovu konviktu nalazi se sa zapadne strane zgrade, u neposrednoj blizini glavnoga ulaza. Kapela na katu prigradnje ima zasebni ulaz s vanjskim stubištem, a uz njezinu su fasadu također izvedeni kontrafori. Usp. Mijo VUČAK, »Napretkov« Srednjoškolski Gjački Konvikt u Sarajevu, u: *Napredak – Hrvatski narodni kalendar* 11 (1922.), str. 10.

²² Smještaj Kristova kipa arhitekt Dionis Sunko spominje u svom tekstu: Biskupsko sjemenište u Đakovu, u: *Viesti Hrvatskog društva inžinira i arhitekta* 35 (1914.), str. 51.

(sl. 8) - Dionis Sunko, tlocrt prizemlja Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1912. /druga varijanta – glavni projekt/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

(sl. 9) - Dionis Sunko, tlocrt prvoga kata Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1912. /druga varijanta – glavni projekt/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

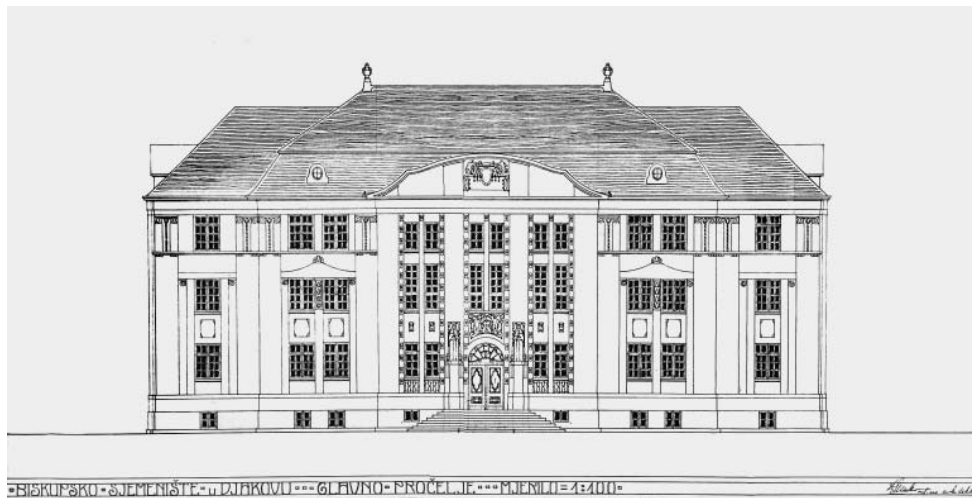
je u šest traveja nadsvođenih također križnim svodom. Novim smještajem stubišta dobiveni veći prostori uz ulaz i refektorij u prizemlju pokazuju na prvom katu svoje prave prednosti – pred svečanom dvoranom dobiven je reprezentativni predprostor u sklopu kojega je i niša s poprsjem biskupa Krapca, rad kiparice Mile Wood.²³ Isti prostrani predprostor je i ispred kapele na suprotnom dijelu zgrade.

Ostale razlike u odnosu na prvu varijantu projekta odnose se na raspored sadržaja i izmijenjenu veličinu prostorija. U prizemlju su i dalje stanovi (profesora i vicerektora), refektoriji i prostorije za časne sestre. Novost je smještaj predavaonica, knjižnice s čitaonicom i tri sobe za glazbu u prizemnoj etaži. Na prvom katu, koji je u prvoj varijanti bio najvećim dijelom rezerviran za edukativne sadržaje, sada su smještene »samice« za bogoslove (u istočnom, zapadnom i južnom krilu), stanovi prefekta i *spirituala* i spominjana sjemenišna kapela. Od »starih« sadržaja prvoga kata ostali su svečana dvorana i rektorov stan. Umjesto velikih spavaonica i profesorskih stanova, Sunko 1912. na drugom katu zgrade projektira prostorije za »licej, tj. za VII. i VIII. razred gimnazije«: spavaonice, predavaonice, učionice i jednu sobu za bolesne sjemeništarce.

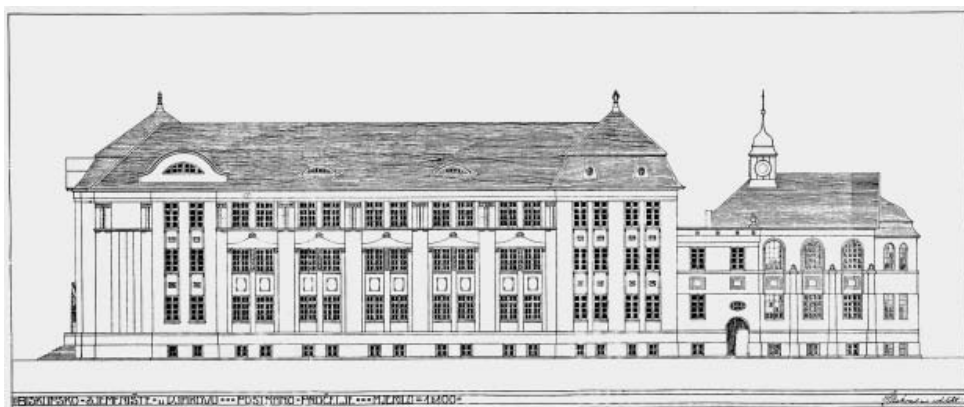
Naizgled mala promjena – južna prigradnja s kuhinjom, refektorijem i kapelom u podrumu, prizemlju i prvom katu umjesto jednokatne kapele smještene unutar sjemenišnog dvorišta – omogućila je arhitektu funkcionalnija i logičnija prostorna rješenja. Arhitekt Dionis Sunko, koji na Visokoj školi u Karlsruheu s velikim uspjehom polaže ispite iz kolegija *Eisenkonstruktionen des Hochbaus* i *Technische Architektur*, kod Otta Wartha, u samoj gradnji đakovačkoga Sjemeništa primjenjuje i strukturalne inovacije secesijske epohe. Tako su stropovi podruma, prizemlja, dijela katova te nadvojni prozora i većine vrata izvedeni od armiranoga betona, a realizaciju potpisuju zagrebački »arhitekti i graditelji gg. Kalda i Štefan«.

Sunko 1912. godine projektira i nova rješenja fasadnoga plašta prilagođena novim dimenzijama zgrade /sl. 10 i 11/. Osnovni raspored prozorskih osi

²³ **Mila Wood Bernfest** (pravo ime Ludmila Woodsedalek) rođena je u Budimpešti 1888., a kiparstvo uči na zagrebačkoj Višoj umjetničkoj školi u klasi Roberta Frangeša Mihanovića i Rudolfa Valdeca. Usavršava se 1912/13. na Umjetničkoj školi St. Michele u Parizu, gdje upoznaje i Augusta Rodina. Osim arhitektonske plastike (na zgradama Dionisa Sunka i Rudolfa Lubynskog, npr.), portreta i djela profane tematike izvodi niz radova za sakralne objekte (oltare, kipove svetaca, reljefe). Kiparičino poprsje biskupa Krapca za zgradu đakovačkoga Sjemeništa spominje se i u izvješću Hrvatskoga društva umjetnosti za 1913. godinu. Usp. *Jutarnji list*, 27. I. 1914.; Vesna MAŽURAN – SUBOTIĆ, Mila Wood, u: *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. 2, Zagreb, 1995., str. 473.–474.

(sl. 10) - Dionis Sunko, nacrt glavnoga pročelja Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1912. /druga varijanta – glavni projekt/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

(sl. 11) - Dionis Sunko, nacrt istočnoga pročelja Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1912. /druga varijanta – glavni projekt/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

Presnimke arhitektonskih nacрта: Srećko Budek

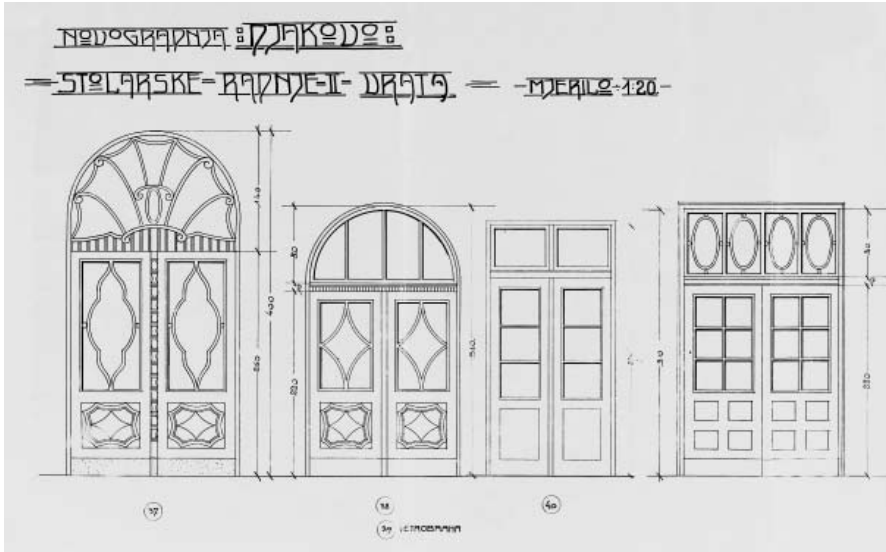
i modificiranih plitkih pilastara između njih ostaje isti. Izmijenjena su rješenja parapeta, a reduciran je i broj dekorativnih elemenata apliciranih na središnjem rizalitu. Izostavljen je ulazni trijem i balkon na prvom katu, a glavni portal flankiraju postamenti za kipove, koji, kao i reljef nad ulazom, nikad nisu izvedeni. Iz prethodnoga projekta arhitekt zadržava ulazno stubište (kasnije uklonjeno) i zabat nad središnjim rizalitom. Nova su rješenja plitkih, u žbuci izvedenih zabata koji povezuju po dva prozora na prvom katu zgrade. Fasadni plašt južne dogradnje s kapelom riješen je nešto drukčije od ostatka sjemeništa – vrlo jednostavno, s kazetiranim parapetima između velikih prozora prizemlja i prvoga kata. Zanimljiv je smještaj kontrafora uz istočni i zapadni zid južne dogradnje, koji nemaju konstruktivnu funkciju nego su reminiscencija kontrafora uz apsidu stare sjemenišne crkve. Kompozicija je, kao i u prethodnom projektu, zaključena mansardnim krovom, no drukčiji je tretman mansardnih prozora. Južna dogradnja s kapelom natkrivena je dvoslivnim krovom s tornjićem na kojem je barokni željezni križ, prenesen sa stare sjemenišne crkve.²⁴

Posebnu pažnju u analizi Sunkova projekta đakovačkoga Sjemeništa zaslužuje rješenje enterijera. Izvorni projekt opreme i uređenja unutrašnjosti zgrade moguće je rekonstruirati uz pomoć nacrt, arhitektovih opisa zgrade i do danas sačuvanih dijelova opreme. Dionis Sunko, kao i ostali daroviti arhitekti njegove epohe, redovito nastoji u svojim projektima ostvariti cjelovito umjetničko djelo – on kreira i fasadni plašt i prostorna rješenja i rješenja unutrašnjega uređenja zgrade. Opremu koju lokalni obrtnici ne mogu izvesti Sunko je naručio iz uglednih domaćih i stranih tvornica: peći i pločice iz tvornice »Zagorka« u Bedekovčini, vitraj za kapelu iz radionice Mayer u Münchenu, a import su i sva rasvjetna tijela u zgradi.²⁵

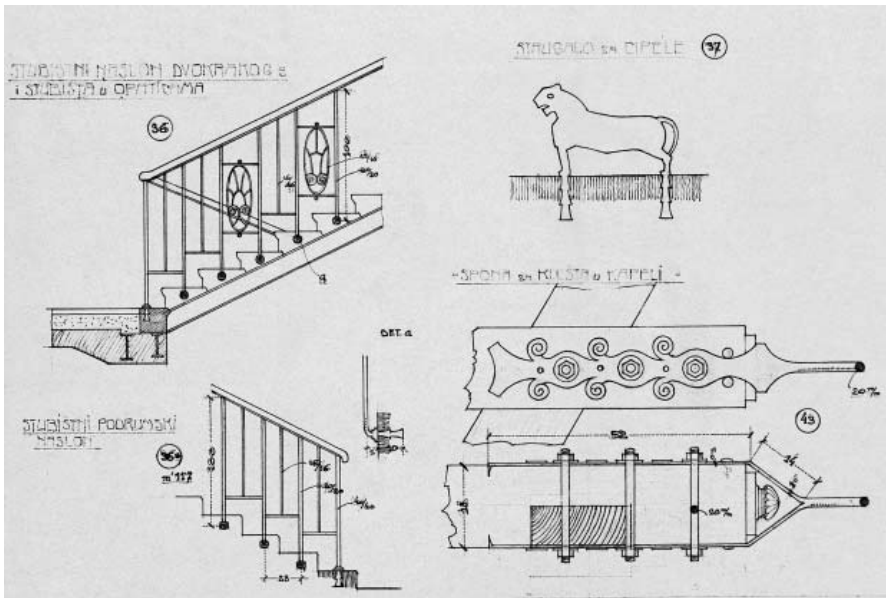
Među arhitektonskom dokumentacijom u arhivi Sjemeništa čuvaju se brojni Sunkovi nacrti opreme zgrade: nacrti svih vrata na sjemeništu – od ulaznih do vrata na pomoćnim prostorijama; nacrti »bravarskih radnji«: ograda stubišta, rešetki podrumskih prozora, »spona za klešta u kapeli«, pa čak i duhovito rješenje strugala za cipele /sl. 12 i 13/. Sunko projektira i rješenje ograda Sjemeništa: istočne, sjeverne i južne, sa širokim kolnim ulazom. Iz svih se spomenutih

²⁴Usp. Dionis SUNKO, *Nav. dj.*, str. 56.

²⁵Usp. *Isto*, str. 56.; *Mayer'sche Hofkunstanstalt* radionica je za izradu vitraja i staklenih mozaika, osnovana u Münchenu 1847. godine. Radionica koja je aktivna i danas opremila je vitrajima više od stotinu crkava, uključujući tu i crkvu Sv. Petra u Rimu. Opširnije na: <http://www.mayersche-hofkunst.de/werkstaette/geschichte/shtml>.

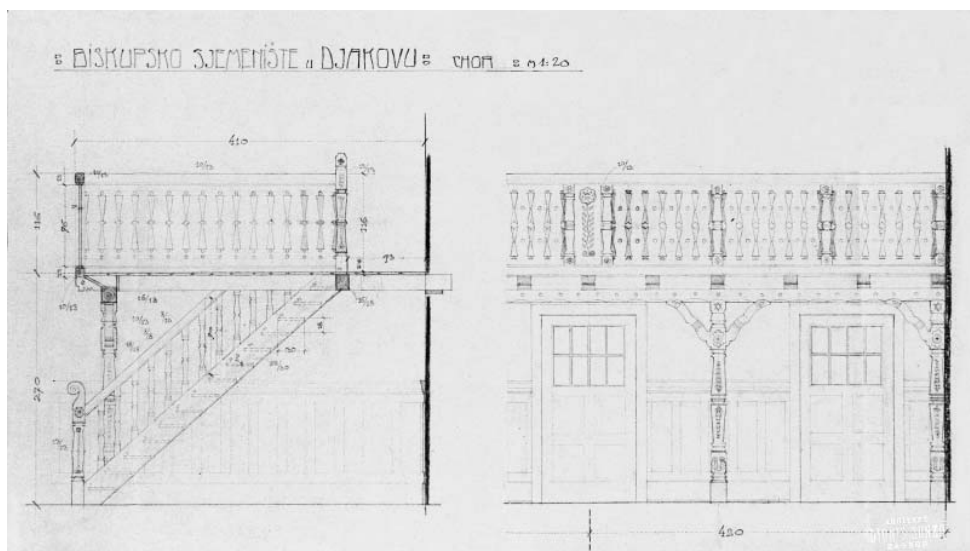
(sl. 12) - Dionis Sunko, nacrt vrata za Bogoslovno sjemenište u Đakovu, 1912/13. /detalj/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

(sl. 13) - Dionis Sunko, bravarske radnje za Bogoslovno sjemenište u Đakovu, 1912/13. /detalj/ (Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

nacrta vidi neosporni Sunkov dizajnerski talent, a za povijesnoumjetničku analizu bitno je uočiti repertoar oblika kojima se arhitekt služi u rješenjima opreme zgrade. Ograde stubišta, rešetke podrumskih prozora, ulazna vrata i vrata na reprezentativnim prostorijama zgrade pripadaju secesijskom oblikovnom govoru. Ukrasi istočne ograde promišljena su varijacija na folklorne motive, dok rješenje kolnoga ulaza i sjeverne i južne ograde odaje baroknu inspiraciju.

Za zidove vestibula đakovačkoga Sjemeništa Sunko bira elegantnu kombinaciju umjetnoga kamena i crnoga granita spomen-ploča. Svečanu dvoranu oblaže hrastovom oplatom, iznad koje su sadreni ukrasi i slikani narodni motivi. Najviše pažnje posvećeno je ipak uređenju sjemenišne kapele »u hrvatskom narodnom slogu«: nadahnut lokalnom arhitektonskom tradicijom Sunko koristi hrastovinu za »vidljive dijelove stropa te krovne konstrukcije«, bogato rezbarenom hrastovinom ukrašeno je i pjevalište kapele /sl. 14/. Plemenito drvo Sunko kombinira s umjetnim kamenom zidne oplate i mramorom oltara, neohistoricističkim vitrajem u apsidi i secesijskim zidnim i oltarnim svijećnjacima. Takvo uređenje kapele, smjelom fuzijom različitih stilova i umjetničkih tradicija, tipično je za koncept koji Dionis Sunko provodi na zgradi đakovačkoga sjemeništa. Uporaba motiva i oblika lokalnoga folklora mogla bi se, o čemu zasad

(sl. 14) - Dionis Sunko, nacrt drvene ograde pjevališta s ukrasima inspiriranim lokalnom folklornom tradicijom. Kapela Bogoslovnoga sjemeništa u Đakovu, 1912/13.
(Arhiva Bogoslovnoga sjemeništa, Đakovo)

nisu nađeni dokazi, tumačiti ustupkom i dogovorom s investitorima. Znajući, međutim, za gotovo istovremeno grubo kritizirane Sunkove pokušaje da u zagrebačku arhitekturu uvede elemente narodne umjetnosti,²⁶ moglo bi se ustvrditi da arhitektu upravo na projektu zgrade đakovačkoga sjemeništa polazi za rukom iskazati svoj afinitet prema folklornim motivima, očigledno u potpunosti odobren od strane investitora.

Zaključak

U obje varijante projekta đakovačkoga Sjemeništa arhitekt Dionis Sunko nastoji dati maksimalno funkcionalna prostorna rješenja. Pod jednim su krovom smješteni različiti sadržaji – stambeni, edukativni, molitveni, svi sa pratećim prostorijama. U projektu sjemeništa Dionis Sunko uspješno odgovara svim zahtjevima naručitelja, kreirajući racionalan prostor koji, uz manje modifikacije i nužne modernizacije, služi svojoj svrsi već 94 godine. Sunko istovremeno poštuje tradiciju: Sjemenište ima unutrašnje dvorište i (doduše, zatvorene) hodnike oko njega – podsjećanje na staru samostansku zgradu u kojoj je sjemenište bilo smješteno više od jednoga stoljeća. Barokni križ sa stare sjemenišne crkve pažljivo je restauriran i prenesen na tornjić sjemenišne kapele. Osim spomenutih ukrasa enterijera koji slijede lokalno folklorno naslijeđe, pažnju zaslužuje i tretman fasadnoga plašta, gdje, prema riječima samoga arhitekta, »glavnim obilježjem naginju oblici na barokni slog; time je bilo omogućeno dovesti zgradu u sklad s biskupskim dvorom. Iz tog razloga odabran je za krov oblik manzarde«.²⁷

No, osim s baroknim pročeljem biskupskoga dvora, arhitekt novogradnju »dovodi u sklad« i sa susjednim baroknim kurijama, smještenima na zapadnoj strani trga. Uz posezanje u barokni oblikovni vokabular, Sunko na fasadu Sjemeništa aplicira i ukrase od umjetnoga kamena, koji se svojim sumarno tretiranim masivnim formama iz današnje perspektive mogu povezati s ranim *décoovskim* oblikovnim govorom /sl. 15 – 16/.

U samom gradu Đakovu Sunkovo je Sjemenište u trenutku izgradnje jedna od najmonumentalnijih građevina;²⁸ postojeće trgovačko–stambene i zgrade

²⁶ Usp. Aleksander LASLO, *Lica moderniteta 1898.–1918.: Zagrebačka arhitektura secesijske epohe*, u: *Secesija u Hrvatskoj* (katalog izložbe), Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt, 2003., str. 28.

²⁷ Usp. Dionis SUNKO, *Nav. dj.*, str. 56.

²⁸ Nekoliko godina ranije u blizini je izgrađen veliki i moderno uređen samostan Sestara sv. Križa, s crkvom Presvetog Srca Isusova; arhitekti Axmann & Domes, 1906.–1908.

(sl. 15) - Dionis Sunko, Bogoslovno sjemenište u Đakovu, izgled nakon dovršetka gradnje, razglednica (privatna zbirka, Zagreb)

(sl. 16) - Dionis Sunko, Bogoslovno sjemenište u Đakovu, izgled nakon adaptacije 2000. – 2005. godine (foto: M. Topić)

gradske uprave u susjednoj gradskoj četvrti doimaju se u odnosu na ovu novo-gradnju pomalo skromno. Novo sjemenište također zaključuje vizuru s glavne šetnice. Ipak, najvažnija je njegova uloga u dijalogu s katedralom i biskupskim dvorom, kojom i danas potvrđuje Strossmayerov trg kao simboličko i stvarno središte grada.

U secesijskoj epohi kojoj pripada zgrada đakovačkoga Sjemeništa, ključna događanja i protagoniste arhitektonske scene nalazimo u Zagrebu kao političkom, ekonomskom, industrijskom i umjetničkom centru regije. U tom centru bilježe se tek kao iznimke arhitektonska djela nadahnuta povijesnim stilovima ili nacionalnom tradicijom.²⁹ Nastalo, dakle, izvan »makroregionalnoga centra«, a prema projektu jednoga od njegovih najznačajnijih arhitekata, đakovačko Sjemenište, svojim spojem racionalnoga tlocrta i oblikovanjem pročelja i enterijera primjenom vrlo raznorodnih stilskih elemenata, zasigurno dobiva atribut jednoga od najintrigantnijih ostvarenja u povijesti hrvatske arhitekture na početku 20. stoljeća.

²⁹ Aleksander LASLO, *Lica moderniteta 1898.–1918.: Zagrebačka arhitektura secesijske epohe*, str. 28.–29.

CONSTRUCTION OF THE SEMINARY IN ĐAKOVO: HISTORICAL BACKGROUND

Marina Bagarić

*Museum of Arts and Crafts
Zagreb, Croatia*

Summary

The Diocesan Seminary in Đakovo was situated in the Baroque building of the former Franciscan monastery for more than a century. In 1908 the architect Josip Vancaš (born in Sopron, Hungary, in 1859; died in Zagreb in 1932) made the project of the full adaptation of the Seminary. However, in 1911 a decision was made to build a completely new building. The project was developed by Dionis Sunko, architect from Zagreb (Sisak, 1879 – Zagreb 1935). Sunko managed to functionally include different aspects of the seminary life. Certain spatial solutions, primarily the one made for the façade and the interior, showed the architect's exquisite sensibility for the context. He respected the local folklore tradition and, according to his own words, the vicinity of the Bishop's Palace had inspired him to use the elements of Baroque formative style. In the interior design and the details on the façade we can find certain Secession motifs as well as those close to Art Deco suggestive style expression. This audacious combination of the elements of various styles is unique in the Croatian architecture of the first decades of the 20th century.

Key words: *Đakovo, Theological Seminary, Ivan Krapac, Josip Vancaš, Dionis Sunko, neo-styles, Secession, Art Deco, folklore motifs.*